

Антошкіна В. К. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри галузевих юридичних дисциплін Бердянського університету менеджменту і бізнесу, м. Бердянськ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2136-3073>

Особливості тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та застосування практики Європейського суду з прав людини під час здійснення судочинства в Україні

Метою статті є розгляд питань тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та застосування практики Європейського суду з прав людини під час здійснення судочинства в Україні у світлі встановлення загальноєвропейських стандартів правопорядку. У роботі досліджено практику Європейського суду із застосування зазначеного документа, яка акумулювала європейський досвід забезпечення прав людини та встановила єдині європейські стандарти в цій сфері, що дедалі істотніше впливають на розвиток національних правових систем. **Методологія. Методологічна база дослідження поєднує загальнонаукові та спеціальні наукові концепції, теорії та методи. Зокрема, системний метод було застосовано під час аналізу імплементації європейських стандартів у національне законодавство як єдиної, взаємоузгодженої та взаємообумовленої системи. Використано загальногносеологічні прийоми пізнання – індукції, дедукції, аналізу та синтезу, що уможливило дослідження теоретичної та логічної сутності тлумачення Європейської конвенції з прав людини і основоположних свобод. **Наукова новизна.** Запропонований у статті підхід дає змогу виявити основні перспективи та шляхи вдосконалення механізму застосування і тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та використання практики Європейського суду в національній судовій практиці. **Висновки.** Юрисдикція Європейського суду з прав людини поширюється на всі питання стосовно тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколів до неї. Згідно із Законом про ратифікацію, Україна повністю визнає на своїй території юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях щодо тлумачення та застосування Конвенції. Отже, рішення Європейського суду з прав людини є офіційними тлумаченнями Конвенції, а отже, застосування рішень Європейського суду є одночасно застосуванням Конвенції. Констатовано, що такий підхід зафіксовано в процесуальному законодавстві України, у судовій сфері застосування Конвенції та практики Європейського суду з прав людини забезпечено внесенням відповідних змін і положень прецедентного права, створеного рішеннями Європейського суду з прав людини, у національне законодавство.**

Ключові слова: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Європейський суд з прав людини; прецедентні рішення; судочинство; забезпечення прав людини.

Вступ

Діяльність Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) із застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі за текстом – Конвенція, ЄКПЛ) все більше набуває наднаціонального характеру. Контрольні органи Конвенції від початку розглядали Конвенцію як засіб встановлення загальноєвропейських стандартів правопорядку. Конвенція, а точніше практика Європейського суду з її застосування, акумулювала європейський досвід забезпечення прав людини та встановила єдині європейські стандарти в цій сфері, які дедалі більше впливають на розвиток національних правових систем. 1997 року Україна ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод. Конвенція стала складовою частиною правової системи країни, що зумовило практичну необхідність вивчення практики Європейського суду з прав людини – органу, покликаного забезпечити дотримання зобов'язань, перейнятих на себе державами–учасниками Конвенції. Її норми діють сьогодні таким чином, як їх було представлено в процесі застосування Судом.

Знання практики Суду важливе не лише для законодавчих і судових органів, а й для громадян, які отримали нагоду звертатися до Суду за відновленням своїх порушених прав, якщо не домоглися цього на національному рівні. Громадяни України досить активно використовують це право: після ратифікації Конвенції, країна займає лідерські позиції за кількістю звернень (Kahanovska, & Pakhomova, 2018, р. 6). Питання практичного застосування рішень і практики ЄСПЛ було досліджено в роботах таких вітчизняних учених: І. В. Андронов, О. К. Вишняков, В. С. Євін-тов, Н. В. Камінська, Л. М. Москвич, В. П. Онопен-ко, В. В. Паліюк, О. С. Погребняк, П. М. Рабінович, С. Є. Федик, Т. М. Дудаш, С. О. Шевчук, А. А. Яков-лев та ін. Водночас слід розглянути окреслені питання з позиції юридичної теорії тлумачення. Усе зазначене вище робить актуальними наукові дослідження з питань вивчення діяльності окресленої судової інстанції та допомагає нашій державі правильно імплементаувати й використовувати її напрацювання для підвищення ефективності захисту прав людини й основних свобод.

Мета і завдання дослідження

Нерідко веління правових норм втілюють у життя суди. Результати тлумачення законодавства знаходять відображення в судових актах, стаючи доступними для сприйняття і запозичення під час вирішення аналогічних справ (Savchenko, 2019, р. 3). Цим обумовлена доцільність узагальнення судової практики та надання виробленому таким чином однаково тлумаченню права обов'язкової сили. Крім того слід враховувати положення рішення ЄСПЛ від 22 листопада 1995 року у справі «S.W. проти Сполученого Королівства» зазначено, що багато законів неминуче виражені термінами, які більшою чи меншою мірою є незрозумілими (Monaienko, 2018).

З огляду на зазначене, особливості тлумачення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, законодавчі підстави та досвід застосування практики ЄСПЛ під час здійснення судочинства в Україні будуть розглядатися в межах цієї статті. Є підстави вважати, що цю мету може бути досягнуто шляхом виконання таких завдань:

- 1) визначення основних законодавчих та інституційних підходів до тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;
- 2) аналіз міжнародної та вітчизняної практики імплементації та врахування рішень ЄСПЛ в діяльності судових інстанцій.

Виклад основного матеріалу

Європейський суд з прав людини відіграє важливу роль у захисті прав та інтересів людини на міжнародному рівні. Також його рішення дають змогу підвищити ефективність захисту прав громадян на території України. З цього приводу правильно зазначає Т. В. Соловйова (Soloveva, 2012, р. 63): «постанова Європейського суду з прав людини набуває сенс і має значення для заявника, коли вона реалізована органами державної влади, що допустили порушення норм Конвенції». Одним із таких органів виступає суд, а його процесуальні можливості в цій області визначені нормами процесуального законодавства України.

Складність тлумачення окресленого міжнародно-правового акта полягає у формулюванні більшості приписів Конвенції максимально широкими та гнучкими, в яких містяться чимало оцінних понять, що передбачають широку дискрецію національних правозастосовних органів, тобто можливість діяти на власний розсуд, а тому потребують вироблення більш-менш чітких правил їх тлумачення. П. Синицин доречно зауважує, що тлумачення норм Конвенції, які закріплюють права й основні свободи людини, навряд може бути обґрунтованим без урахування практики Європейського суду з прав людини, оскільки він наділений винятковими повноваженнями щодо тлумачення та

застосування її положень (ст. 32 Конвенції) (Synytsyn, 2016, р. 157).

Як зазначає К. Ю. Ісмайлов, найпоширенішими позиціями щодо правової сутності рішень ЄСПЛ є розуміння рішень як інтерпретаційних актів і судових прецедентів (Ismailov, 2011, р. 76-77).

Натомість, М. В. Буроменський виокремив три способи застосування Європейської конвенції в правовій системі України:

- прийняття спеціальних законів;
- тлумачення наявних законів на підставі Конвенції;
- застосування міжнародних норм у світлі ст. 9 Конституції України (Buromenskyi, 1999).

Також, згідно зі ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV, суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права. Така норма фактично наголошує на зобов'язанні судів застосовувати практику ЄСПЛ під час розгляду кожної справи по суті.

Науковець А. А. Яковлев проаналізував національну судову практику застосування Конвенції та рішень ЄСПЛ: 1) національні суди звертаються до принципів Конвенції; 2) національні суди звертаються до витлумаченого ЄСПЛ змісту ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції; 3) національні суди здійснюють текстуальне посилання на рішення ЄСПЛ і зазначають його назву; 4) національні суди самостійно тлумачать норми ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, чим створюють власне право розуміння Конвенції; 5) існують приклади «ритуальних» звернень судів до тексту ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, коли таке посилання є зайвим. На підставі цього він робить висновок, з яким важко не погодитися, що механізм звернення до прецедентної практики ЄСПЛ залишається невідпрацьованим, характеризується несистемністю (Yakovliev, 2009, р. 17-18).

Для України й інших країн Європейського континенту у сфері захисту прав та інтересів громадян важливе значення мають норми, що знайшли своє закріплення в європейських регіональних міжнародних документах (Ovcharenko, 2013, р. 219-220). Стаття 6 Конвенції містить вимогу щодо забезпечення державами-учасниками на своїй території права кожного на публічний розгляд його справи судом, а також вимогу обов'язковості публічного проголошення судового рішення та умови обмеження цього права.

Дослідник М. Антонович наголошує, що тенденція посилатися на Конвенцію та її тлумачення в рішеннях ЄСПЛ, склалася в державах, які не інкорпоровали її у внутрішнє право, що дає змогу уникнути конфліктів між Конвенцією та національним правом (Antonovych, 2000, р. 233).

Якщо вичерпано внутрішні засоби правового захисту в Україні, то особа може звернутися зі

скаргою до Європейського суду з прав людини за умови, що її скарга відповідатиме вимозі про необхідність вичерпання таких, якщо Страсбурзький суд погодиться з цим (Mazur, Tahiev, Venitskyi, & Kostytskyi, 2006, p. 12-13). Водночас слід мати на увазі, що, згідно з позицією Європейського суду, питання тлумачення та застосування національного законодавства належать насамперед до юрисдикції національних судів, і Страсбурзький суд може не погодитися з ними лише у разі довільного, непередбачуваного застосування норм національного права, формалізму, відмови розглянути критичні аргументи і докази, що відповідають їм, які стосуються відповідного питання, а також надати мотивування, яке стосується того, чому такі аргументи і докази ним знехтувані. Питання щодо належного способу захисту від імовірно допущених порушень виключенням не є.

Скаргу, подану до (без) вичерпання внутрішніх засобів правового захисту, буде оголошено неприйнятною або взагалі не буде зареєстровано як подану передчасно. Хоча як виняток стосовно випадків, що потребують термінового розгляду, Європейський суд з прав людини може зареєструвати скаргу до вичерпання внутрішніх засобів правового захисту (за умови їх вичерпання), оскільки згідно з практикою ЕСПЛ, внутрішні засоби правового захисту мають бути вичерпані до моменту розгляду скарги на предмет прийнятності, яке може бути відкладене: як приклад можна навести скаргу Світлани Гладишевої (№ 7097/10), подану 15 січня 2010 року та зареєстровану Страсбурзьким судом, при тому, що засоби правового захисту від викладених в ній порушень були вичерпані тільки 13 травня 2010 року.

У веденні Суду перебувають усі питання, що стосуються тлумачення та застосування положень Конвенції і Протоколів до неї, які можуть бути йому передані у випадках, передбачених положеннями ст. 33, 34, 46 і 47. У разі суперечки щодо компетенції Суду в конкретній справі питання вирішує Суд згідно зі ст. 32 Конвенції.

Суд може на прохання Комітету міністрів виносити консультативні висновки з юридичних питань, що стосуються тлумачення положень Конвенції та Протоколів до неї. Такі висновки не мають порушувати ні питання, які належать до змісту або обсягу прав чи свобод, визначених у розділі I Конвенції і Протоколах до неї, ні інші питання, які Суду або Комітету Міністрів, можливо, слід було б зачепити під час розгляду якого-небудь звернення, передбаченого п. 1, 2 ст. 47 Конвенцією.

Під час ратифікації держави можуть зробити заяви про тлумачення, в яких визнано дію якої-небудь норми Конвенції у тлумаченні, що визначено особливостями правової системи

держави та надано ними. Безпосередньо в Конвенції відсутнє поняття «заява про тлумачення під час ратифікації». У той час на практиці подання в ратифікаційних пакетах такого виду заяв не було особливих заперечень. Слід лише враховувати, що зміст обмовок і заяв про тлумачення не може суперечити положенням і цілям Конвенції. Подані під час ратифікації нечисленні обмовки були враховані Судом у наступній правозастосовній діяльності, з вказівкою в рішенні, що попри те, що дія національної влади є порушенням певної статті Конвенції, воно не може бути визнано таким через обмовку, зроблену цією державою. Проте Суд вважає себе компетентним приймати рішення про відповідність обмовки, на яку посилається держава-відповідач, вимогам статті, що коментується, на підставі ст. 32 Конвенції, згідно з якою «у веденні Суду знаходяться всі питання тлумачення щодо змісту й застосування положень Конвенції і Протоколів до неї».

Яскравим прикладом є рішення у справі «Беліос проти Швейцарії» від 29 квітня 1988 року (Ivanyskyi). Під час ратифікації Конвенції 1974 року Швейцарія зробила «заяву про тлумачення», згідно з якою в країні дія п. 1 ст. 6 не поширювалася на діяльність поліцейських судів. Судом у рішенні з цього приводу зазначено: «У такому випадку схоже на те, що Швейцарія бажала б виключити зі сфери дії п. 1 ст. 6 деяких категорій суперечок і забезпечити себе від занадто широкого, на її погляд, тлумачення цієї статті. Проте суд зобов'язаний стежити за тим, щоб зобов'язання, прийняті у межах Конвенції, не піддавалися обмеженням, що порушує її вимоги стосовно обмовок». У підсумку Суд вирішив, що:

– заяву про тлумачення в правовому сенсі має бути прирівняно до обмовки, оскільки в такій якості вона не відповідає умовам, які Конвенція (ст. 57) висуває до обмовок, зокрема щодо заборони обмовок загального характеру;

– недійсну обмовку відокремлено від акту ратифікації, проте це не призводить до недійсного акту про ратифікацію;

– держава залишається пов'язаною договором, зокрема тими положеннями Конвенції, стосовно яких було зроблено таку відокремлену обмовку.

Зміст наданого тлумачення засвідчує, що обмовка не завжди може гарантувати державі, яка її зробила, звільнення від відповідальності.

У п. 1 Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року № 475/97 Україна проголосила, що «повністю визнає на своїй території дію ст. 46 Конвенції про захист прав людини і осново-

положних свобод 1950 року щодо визнання обов'язковою та без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції».

Деякі правила тлумачення Конвенції викладені безпосередньо в її тексті. Відповідно до ст. 55 держави-учасники «без спеціальної угоди про це», не скористаються іншими способами для вирішення між ними суперечок щодо тлумачення або застосування Конвенції. У тих випадках, коли є чітке посилання на Європейську конвенцію, виняткова компетенція Європейського суду з прав людини не викликає жодних сумнівів. У разі інших спірних ситуацій, проте коли також ідеться про право, яке захищається, зокрема і стосовно Конвенції (наприклад, якщо спірне право фігурує і в Європейській конвенції, і в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права), доцільність і можливість застосування такого правила ст. 55 є не такими очевидними й навіть сумнівними. На цих підставах можна дійти висновку, що текст ст. 55 не має на увазі виключної компетенції конвенційних засобів врегулювання щодо останньої категорії спорів.

Проте Комітет Міністрів Ради Європи дотримується іншої позиції, яку викладено у прийнятій 15 травня 1970 року резолюції (70) 17, визнаючи існування певних проблем щодо тлумачення ст. 55 (на той час ст. 62) Конвенції: «оскільки проблему тлумачення ст. 62 Європейської конвенції не вирішено, держави-учасники Конвенції, що ратифікують або приєднуються до Пакту про громадянські та політичні права ООН і що роблять заяву відповідно до ст. 41 Пакту (заяви про визнання компетенції Комітету з прав людини приймати і розглядати повідомлення від держави (чи держав) про порушення іншою державою (чи іншими державами) своїх зобов'язань відповідно до Пакту), повинні за загальним правилом використати тільки процедуру, встановлену Європейською конвенцією стосовно скарг на іншу Договірну сторону Європейської конвенції, де йдеться про порушення права, яке по суті покриває як Європейська конвенція (або Протоколи до неї), так і Пакт про громадянські і політичні права ООН, що нібито було, при тому розумінні, що процедуру ООН може бути задіяно щодо прав, не гарантованих Європейською конвенцією (або Протоколами до неї), або стосовно держави, не є учасником Європейської конвенції» (Resolution (70), 1987, р. 208).

Багато статей Конвенції містить заборонні положення щодо здійснення процедури тлумачення. Зокрема існує норма щодо тлумачення тексту всієї Конвенції: «Ніщо в цій Конвенції не може тлумачитися як таке, що означає, що яка-

небудь держава, яка-небудь група осіб або яка-небудь особа має право займатися якою б то не було діяльністю або здійснювати які б то не було дії, спрямовані на скасування прав і свобод, визнаних у цій Конвенції, або на їх обмеження більшою мірою, ніж це передбачено в ст. 17 Конвенції».

Цей текст відтворює з незначним доповненням ст. 30 Загальної декларації прав людини. Обидві статті в чомусь перегукуються з відомою формулою часів Французької революції «немає свободи для ворогів свободи».

Здійснюючи контроль, Суд стосовно використання зазначених обмежень національною владою керується правилом, згідно з яким підстави обмежень не мають тлумачити розширено. Аналогічно є і мета ст. 18, що часто називають «обмежувачем обмежень».

Під час розгляду справ, у яких заявником поставлене питання про порушення ст. 18, Суд приймає рішення на підставі вивчення основного змісту скарги, за результатами якого визначає, було порушення чи ні. Практично Суд приймає рішення, не застосовуючи ст. 18; у необхідних випадках для оцінки посилення держави-учасника на будь-яке з передбачених обмежень Суду достатньо правила про те, що обмеження не мають тлумачити розширено.

Стаття 6 Конвенції зобов'язує державу домагатися результатів, дозволяючи використовувати вільний вибір засобів внутрішнього права у судовій системі за умови їх відповідності вимогам цієї статті й ефективності. Справедливий судовий розгляд потребує такого тлумачення гарантій Конвенції, щоб вони були не теоретичними й ілюзорними, а конкретними й ефективними.

Загалом кожне з положень пунктів ст. 6 Конвенції розкрито у практиці ЄСПЛ, яка суттєво еволюціонувала з часу її прийняття, завдяки чому, як правильно вважає В. О. Сердюк, зміст цих положень значно вдосконалився, з огляду на розвиток суспільних відносин, регульованих нормами Конвенції (Serdiuk, & Yakoviuk, 2017, р. 9).

Для визначення відповідності процесу принципам справедливого судового розгляду судова практика у своєму тлумаченні найчастіше застосовує метод глобальної оцінки, суть якого полягає в тому, що різноманітні гарантії у ст. 6 Конвенції є лише гранями засадничої гарантії справедливого судового розгляду. Згідно з цим твердженням, вимоги п. 2 щодо презумпції невинності та п. 3 стосовно визначення прав обвинуваченого є елементами загального поняття справедливого судового розгляду, вираженого в п. 1 цієї статті.

Пункт 1 ст. 7 Конвенції містить правило не тлумачити кримінальний закон, розширено через

дію принципів *nullum crimen, nulla poena sine lege* і заборону застосовувати його до правопорушень, про які він замовчує. Стаття 7 забороняє зворотню дію закону, яка обтяжує покарання. У практиці Європейського суду тлумачення цих заборон наведено в рішенні по справі «Коккінакіс проти Греції» від 25 травня 1993 року: «Стаття 7 (п. 1) не обмежується заборонаю зворотної дії закону до невигоди обвинуваченого. Вона затверджує в ширшому плані принцип – немає злочину та покарання без вказівок про них у законі, звідки слідує висновок про те, що кримінальний закон не можна застосовувати розширено на шкоду обвинуваченому, зокрема аналогічно».

Проте такий загальноприйнятий у світовій практиці правосуддя принцип потребує уточнення в межах автономного тлумачення юридичних понять, під час використання судом, пов'язаним із кваліфікацією конкретного правопорушення національним законодавством. Так, наприклад, згідно з національним законодавством правопорушення належать до адміністративних, а ЄСПЛ за його ознаками і тяжкістю покарання може віднести його до кримінального обвинувачення. В результаті правопорушення підпадає під дію п. 1 ст. 6 і ст. 7 Конвенції. Проте в разі розгляду справи в межах кваліфікації, наданої національним законом, це було б неможливо. На практиці буває й інший варіант: за національним законодавством правопорушення кваліфіковано як злочин, а Суд змінює його кваліфікацію. Цього досягають через компетенцію Суду щодо гнучкості застосування принципу *nullum crimen sine lege*.

Слід зазначити проблему відсутності єдиних критеріїв застосування практики Європейського суду та Конвенції в судових рішеннях, про яку зауважує П. М. Рабінович: «справжній смисл багатьох норм Конвенції, сформульованих здебільшого в надто абстрактній, часто оціночній формі, конституують, з'ясовують лише після їх тлумачення та застосування в рішеннях Суду. Практика Суду (це сотні рішень) розвивається за відверто прецедентним принципом. І тому знання й урахування прецедентних рішень Суду, засвоєння специфіки його професійного мислення, його «правового менталітету» – одне з найактуальніших завдань, що постають нині перед суддями та будь-якими іншими суб'єктами захисту прав людини в Україні» (Rabinovych, 1999).

У справі «Опуз проти Туреччини» ЄСПЛ визнав наявність де-факто *erga omnes* (з лат. «щодо всіх») ефекту своїх рішень, зазначивши про необхідність брати до уваги його висновки навіть у рішеннях стосовно інших держав-учасниць:

оскільки Суд надає остаточне авторитетне тлумачення прав і свобод, визначених у Розділі 1 Конвенції, він розглядає, чи прийняли національні органи влади достатньою мірою принципи, що випливають з його рішень щодо аналогічних питань, навіть якщо вони стосуються інших держав (Yudkivska, 2011).

З цього приводу слід зазначити, що в процесі застосування українськими судами практики Європейського суду з прав людини важлива роль належить Верховному Суду України.

Наукова новизна

Запропонований у статті підхід дає змогу виявити основні перспективи та шляхи вдосконалення механізму застосування та тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та використання практики Європейського суду в національній судовій практиці.

Висновки

Юрисдикція Європейського суду з прав людини поширюється на всі питання, які стосуються тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і Протоколів до неї. Згідно із Законом про ратифікацію, Україна повністю визнає на своїй території юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях стосовно тлумачення та застосування Конвенції. Отже, рішення Європейського суду з прав людини є офіційними тлумаченнями Конвенції, а отже, застосування рішень Європейського суду є одночасно застосуванням Конвенції. Такий підхід зафіксовано в процесуальному законодавстві України, в судовій сфері застосування Конвенції та практики ЄСПЛ забезпечено внесенням відповідних змін і положень прецедентного права, створеного рішеннями ЄСПЛ у національне законодавство. Водночас механізм звернення до прецедентної практики Європейського суду з прав людини залишається невідпрацьованим, характеризується несистемністю, тому одне з найважливіших умінь, яким слід опанувати всім суб'єктам захисту прав людини в Україні, зокрема – суддям, – засвоєння «специфіки правового мислення», яке продукують і стверджують завдяки Європейському суду з прав людини. Відповідність рішень вітчизняних судів нормам Конвенції має бути визначальним фактором під час розв'язання проблеми щодо конкуренції правових позицій Європейського суду з прав людини, включно з конституційними судами.

REFERENCES

- Antonovych, M. (2000). *Ukraina v mizhnarodnii systemi zakhystu prav liudyny [Ukraine in the international system of human rights protection]*. Kyiv: Akademia [in Ukrainian].
- Bilous, O.V. (2019). Protsesualni harantii dotrymanna prav liudyny i hromadianyna v diialnosti orhaniv sudovoi vlady [Procedural safeguards for respect for human and citizen's rights in the activities of the judiciary]. *Journal "ScienceRise: Juridical Science"*, 2(8), 34-38. doi: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2019.173450> [in Ukrainian].
- Buromenskyi, M.V. (1999). Konventsii Rady Yevropy i rozvytok zakonodavstva Ukrainy. [The Council of Europe Convention and the Development of the Law of Ukraine]. *Ukraina i mizhnarodne pravo na mezhi tysiacholit (do zavershennia 10-littia mizhnarodnoho prava OON 1989-1999), Ukraine and International Law at the Turn of the Millennium (before the 10th Anniversary of UN International Law 1989-1999)*. Kyiv [in Ukrainian].
- Dakhova, I.I. (2018). Obmezhenia realizatsii prav i svobod liudyny: konstytutsiine rehuliuвання ta praktyka Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny [Restrictions on the enjoyment of human rights and freedoms: Constitutional regulation and practice of the European Court of Human Rights]. *Forum Prava, Forum Rights*, 4, 17-25. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1467599> [in Ukrainian].
- Ismailov, K.Yu. (2011). Vplyv rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny na systemu dzherel prava Ukrainy [Influence of decisions of the European Court of Human Rights on the system of sources of law of Ukraine]. *Derzhava i pravo, State and law*, 51, 75-80 [in Ukrainian].
- Ivanytskyi, S.O. Pravo osoby na rozhliad yii spravy nezalezhnym i bezstoronnim sudom u svitli rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Person's right to be heard by an independent and impartial tribunal in the light of the decisions of the European Court of Human Rights]. *Informatsiyni servis Verkhovnoho sudu Ukrainy, Information service of the Supreme Court of Ukraine*. Retrieved from <http://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/5D9D00EBE9C4CFFEC22576E800321DE2> [in Ukrainian].
- Kahanovska, T.Ye., & Pakhomova, I.A. (2018). Zastosuvannia praktyky yevropeyskoho sudu z prav liudyny [The application of the judicial practice of the European Court of Human Rights]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina Bulletin of the V.N. Karazin Kharkiv National University Series "Law"*, 26, 6-9 [in Ukrainian].
- Kaminska, N.V. (2018). Mekhanizmy zakhystu prav liudyny v rishenni YeSPL shchodo druzhnogo vrehuliuвання proty Ukrainy [Mechanisms of human rights protection in ECHR decision on friendly settlement against Ukraine]. *Naukovyi visnyk pryvatnoho ta publicnogo prava, Scientific Bulletin of Private and Public Law*, 1(2), 229-230 [in Ukrainian].
- Kaminska, N.V. (2019). Filosoфsko-pravovyi vymir dokazuvannia v konstytutsiinomu sudovomu protsesi [The philosophical and legal dimension of proof in a constitutional trial]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 1, 73-75 [in Ukrainian].
- Mazur, M.V., Tahiiev, S.R., Benitskyi, A.S., & Kostytskyi, V.V. (2006). *Tlumachennia ta zastosuvannia Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod Yevropeiskym sudom z prav liudyny ta sudamy Ukrainy [Interpretation and application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms by the European Court of Human Rights and the Courts of Ukraine]*. Luhansk: RVV LDUVS [in Ukrainian].
- Monaienko, A. (2018). Chy obgruntovana vidmova? [Is the refusal justified?]. *Yurydychna hazeta, Legal newspaper*, 14(616). Retrieved from <http://yur-gazeta.com/publications/practice/insh/chi-obruntovana-vidmova> [in Ukrainian].
- Ovcharenko, O.M. (2013). Problemy zapobihannia nezakonnomu vtruchanniu v diialnist sudovykh orhaniv Ukrainy [Problems of Prevention of Illegal Interference within the Work of Judiciary in Ukraine]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy, Bulletin of the Academy of Law Sciences of Ukraine*, 1(72), 212-223 [in Ukrainian].
- Rabinovych, P. (1999). Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: do kharakterystyky kontseptualno-metodolohichnykh zasad yikh obgruntuvannia [Judgments of the European Court of Human Rights: Conceptual and Methodological Principles of Substantiation]. *Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. Rishennia. Kommentari, Case law of the European Court of Human Rights: Judgment. Comments*, 1. Retrieved from <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?Aldx=31> [in Ukrainian].
- Resolution (70) 17 of 15 May 1970. *Council of Europe*. (1987). Collected Texts. Strasbourg.
- Savchenko, K.Yu. (2019). Sudova praktyka yak element pravovoi systemy Ukrainy [Judicial practice as an element of the legal system of Ukraine] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Serdiuk, V.O., & Yakoviuk, I.V. (2017). *Teoriia ta praktyka zastosuvannia konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Theory and Practice of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Sergienko, V.V., & Chuprina, Ya.A. (2019). Realizatsiia otdelnykh norm Konstitutsii Ukrainy kak Osnovnogo Zakona [Implementation of certain norms of the Constitution of Ukraine as the Basic Law]. *Journal "ScienceRise: Juridical Science"*, 4(10), 4-9. doi: 10.15587/2523-4153.2019.188565 [in Ukrainian].
- Soloveva, T.V. (2012). Rol natsionalnykh sudov v protsesse realizatsii postanovleniy Yevropeyskogo suda po pravam cheloveka [The role of national courts in the process of implementation of the decisions of the European Court of human rights]. *Rossiyskaia iustitsiia, Russian Justice*, 7, 63-64 [in Russian].
- Synytsyn, P. (2016). Praktyka konstytutsiinykh sudiv shchodo zastosuvannia rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: konkurentsiia pravovykh pozytsii [The practice of constitutional courts concerning the application of the decisions of the European Court of Human Rights: the competition of the legal positions]. *Visegrad Journal on Human Rights*, 3, 157-162 [in Ukrainian].

- Yakovliev, A.A. (2009). Mizhnarodno-pravove spivrobotnytstvo u zakhysti prava vlasnosti v systemi Rady Yevropy [International legal cooperation in the protection of property rights in the Council of Europe system]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
- Yakovliev, A.A. (2019). Pytannia yevroatlantychnoi intehratsii v suchasnomu konstytutsiinomu protsesi Ukrainy [Issues of Euro-Atlantic integration in Ukraine's current constitutional process]. *ScienceRise: Juridical Science*, 3(9), 12. doi: 10.15587/2523-4153.2019.180048 [in Ukrainian].
- Yudkivska, H.Yu. (2011). Evoliutsiia roli Yevropeiskoho sudu - na shliakhu do protseduralizatsii fundamentalnykh prav [The Evolution of the Role of the European Court of Justice - Towards a Procedure for Fundamental Rights]. *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy, Bulletin of the Supreme Court of Ukraine*, 7(131), 19-22 [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини : монографія. Київ : Академія, 2000. 262 с.
- Білоус О. В. Процесуальні гарантії дотримання прав людини і громадянина в діяльності органів судової влади. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2019. № 2 (8). С. 34–38. doi: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2019.173450>.
- Буроменський М. В. Конвенції Ради Європи і розвиток законодавства України. *Україна і міжнародне право на межі тисячоліть (до завершення 10-ліття міжнародного права ООН 1989–1999)* : доп. на конф. (Київ, 26–27 листоп. 1999 р.). Київ, 1999.
- Дахова І. І. Обмеження реалізації прав і свобод людини: конституційне регулювання та практика Європейського Суду з прав людини. *Форум Права*. 2018. № 4. С. 17–25. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1467599>.
- Ісмайлов К. Ю. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на систему джерел права України. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 75–80.
- Іваницький С. О. Право особи на розгляд її справи незалежним і безстороннім судом у світлі рішень Європейського суду з прав людини. *Інформаційний сервіс Верховного суду України*. URL: <http://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/5D9D00EBE9C4CFFEC22576E800321DE2>.
- Кагановська Т. Є., Пахомова І. А. Застосування практики європейського суду з прав людини. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2018. Вип. 26. С. 6–9. (Серія «Правознавство»).
- Камінська Н. В. Механізми захисту прав людини в рішенні ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання проти України. *Науковий вісник приватного та публічного права*. 2018. Вип. 1. Т. 2. С. 229–230.
- Камінська Н. В. Філософсько-правовий вимір доказування в конституційному судовому процесі. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1. С. 73–75.
- Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України : навч. посіб. / авткол. : М. В. Мазур, С. Р. Тагієв, А. С. Беніцький, В. В. Кострицький. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2006. 600 с.
- Монаєнко А. Чи обґрунтована відмова? *Юридична газета*. 2018. № 14 (616). URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/chi-obruntovana-vidmova>.
- Овчаренко О. М. Проблеми запобігання незаконному втручанню в діяльність судових органів України. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1 (72). С. 212–223.
- Рабінович П. Рішення Європейського суду з прав людини: до характеристики концептуально-методологічних засад їх обґрунтування. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999. № 1. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?Aldx=31>.
- Resolution (70) 17 of 15 May 1970. Council of Europe. Collected Texts. Strasbourg, 1987. P. 208.
- Савченко К. Ю. Судова практика як елемент правової системи України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.07. Київ, 2019. 22 с.
- Сердюк В. О., Яковлюк І. В. Теорія та практика застосування конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум. Харків : Право, 2017. 372 с.
- Сергиєнко В. В., Чуприна Я. А. Реализация отдельных норм Конституции Украины как Основного Закона. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2019. № 4 (10). С. 4–9. doi: 10.15587/2523-4153.2019.188565.
- Соловьева Т. В. Роль национальных судов в процессе реализации постановлений Европейского суда по правам человека. *Российская юстиция*. 2012. № 7. С. 63–64.
- Синицин П. Практика конституційних судів щодо застосування рішень Європейського суду з прав людини: конкуренція правових позицій. *Visegrad Journal on Human Rights*. № 3. 2016. С. 157–162.
- Яковлев А. А. Міжнародно-правове співробітництво у захисті права власності в системі Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Харків, 2009. 20 с.
- Яковлев А. А. Питання євроатлантичної інтеграції в сучасному конституційному процесі України. *ScienceRise: Juridical Science*. 2019. № 3 (9). С. 12. doi: 10.15587/2523-4153.2019.18004.
- Юдківська Г. Ю. Еволюція ролі Європейського суду – на шляху до процедуралізації фундаментальних прав. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 7 (131). С. 19–22.

Стаття надійшла до редколегії 30.09.2019

Antoshkina V. – Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Branch of Legal Disciplines of the Berdyansk University of Management and Business, Berdiansk, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2136-3073>

Features of the Interpretation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Application of the Practice of the European Court of Human Rights in the Administration of Justice in Ukraine

*The **purpose** of the article is to study the issues of the interpretation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the application of European Court of Human Rights practice in the administration of justice in Ukraine in the light of the establishment of pan-European standards of legal order. The paper studies the European Court of Human Rights practice on the application of the mentioned act, which has accumulated European experience in the field of human rights provision and established universal European standards in this sphere, which are increasingly influencing on the development of national legal systems. **Methodology.** The methodological basis of the research combines general scientific and specific scientific concepts, theories and methods. In particular, the systematic method was used while analyzing the implementation of European standards in national legislation as a single, mutually coherent and agreed system. Common epistemological methods of cognition were used – induction, deduction, analysis and synthesis, which made it possible to study the theoretical and logical essence of the interpretation of the ECHR. The **scientific novelty.** The approach proposed in that paper makes it possible to define the main perspectives and ways of improving the mechanism of application and interpretation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the usage of the European Court of Human Rights case law in national court practice. **Conclusions.** The jurisdiction of the European Court of Human Rights covers all questions concerning the interpretation and application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Protocols thereto. According to the law on ratification, Ukraine fully recognizes within its territory the jurisdiction of the European Court of Human Rights in all matters concerning the interpretation and application of the Convention. Consequently, the European Court of Human Rights decisions are the official interpretations of the Convention, and therefore the application of the decisions of the European Court of Human Right is simultaneously the application of the Convention. It is defined that this such an approach is enshrined in the procedural legislation of Ukraine, in court sphere concerning the application of the Convention and ECtHR practice is ensured by the introduction of the relevant changes and provisions of the precedent law created by the ECtHR decisions into national law.*

Keywords: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms; European Court of Human Rights; precedent decisions; justice; human rights promotion.